



Arkivnr: 2014/21350-2
Saksbehandlar: Endre Korsøen

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Fylkesutvalet		19.11.2014

Høyring - Forslag til forskrift om fellesansvar for utfisking av rømt oppdrettsfisk

Samandrag

Regjeringa vil praktisere prinsippet om at forureinar betaler i havbruksnæringa og styrkje arbeidet mot rømming gjennom forpliktande avtalar med næringa. Forskrifta skal sikre at det blir sett i gang tiltak i elver der overvakinga viser at innslaget av rømt oppdrettsfisk er for høgt. Forslag inneberer at ein for første gong får på plass systematisk fjerning av oppdrettslaks frå dei elvene kor ein finn mest oppdrettslaks. Ordninga skal finansierast ved at miljøfondet til Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening blir fristilt frå organisasjonen og gjort obligatorisk. Styresmaktene skal stå for overvakinga av rømt oppdrettslaks. Det er opp til styresmaktene å bestemme kva for elver som skal overvakast frå år til år. Frå 2014 har regjeringa auka løyvinga til denne overvakinga vesentleg. Oppdrettarar som merker fisken blir fritekne for medlemsavgift. Tida er ikkje inne for å innføre obligatorisk merking, men ordninga er forma slik at ho skal stimulere næringa til å utvikle og ta i bruk sporing.

Høyringsfristen er sett til 30.11.2014

Forslag til vedtak

1. Hordaland fylkeskommune er samd i at næringa må ta eit felles ansvar for fjerning av rømt oppdrettsfisk i elv, og at fellesansvaret vert etablert gjennom oppretting av ei samanslutning der næringsaktørane er pliktig til å delta.
2. Hordaland fylkeskommune meiner dette er eit naudsynt tiltak som havbruksnæringa må dekke kostnadene til.
3. Hordaland fylkeskommune ber regjeringa om å styrke FoU knyt til utvikling av metodar for merking av oppdrettsfisk

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bård Sandal
fylkesdirektør regional utvikling

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 29.10.2014

Bakgrunn

Akvakulturlova vart endra i 2013 slik at ho gjev heimel for å påleggje merking, bruk av steril oppdrettsfisk, og etablering av ei samanslutning for å finansiere utfiskingstiltak.

Det er allment godteke at rømt oppdrettslaks har påverka villaks genetisk. Den rådande hypotesen er at denne genetiske påverknaden mellom anna reduserer den enkelte laksestammen si evne til å tilpasse seg dei lokale forholda. For å stanse vidare negativ påverknad, er det innført tekniske krav til oppdrettsanlegg og driftsrutinar for å førebyggje rømming. Andre metodar for å stanse den genetiske påverknaden kan vere å bruke fisk som ikkje kan forplante seg (steril fisk), eller å fjerne rømt fisk frå elva (utfisking).

Til no har overvakinga av førekomst av rømt oppdrettsfisk berre dekt eit fåtal elver årleg, og i fleire av elvene har ikkje utvalet vore tilstrekkeleg til å kunne trekkje konklusjonar om innslaget av rømt fisk. Frå 2014 er midlane til denne overvakinga auka. Styrka overvaking skal sikre god kvalitet på arbeidet og at tilstrekkeleg mange elver blir dekt årleg. Likevel kan ikkje dei over 400 lakseelvene i landet overvakast heile tida. Med dagens løyvingar bør ein kunne overvake rundt 80 -100 elver kvart år.

Det er opp til fiskeristyresmaktene i samarbeid med miljøstyresmaktene å bestemme *kva for* elver som skal overvakast frå år til år. Blant elementa i denne vurderinga er kor viktig villaksbestanden er, storleiken på villaksbestanden og resultatata av overvaking tidlegare år.

Det er resultatata frå denne overvakinga som vil avgjere i kva elver det er aktuelt å påleggje at ein planlegg utfisking av rømt oppdrettsfisk etter denne forskrifta som her blir send på høyring.

Systematisert utfisking av rømt oppdrettsfisk er hittil gjennomført i relativt liten grad. Utfiskinga har delvis vore finansiert av private elveeigarar, sportsfiskarorganisasjonar eller det offentlege. Dei siste åra har også andre aktørar som miljøfondet til Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) vore med og finansiert slik utfisking.

Regjeringa vil praktisere prinsippet om at forureinar betaler i havbruksnæringa. Det inneber at det ikkje er private elveeigarar eller styresmaktene som skal finansiere utfisking av rømt oppdrettsfisk i elvene, men primært det einskilde oppdrettsselskapet som var ansvarleg for den rømte fisken.

I dag er det ikkje mogleg å gjennomføre dette, fordi ikkje all oppdrettsfisk er merka/kan sporast. Men det blir arbeidd med å utvikle gode merke-/sporingsmetodar som kan gjere det mogleg å gjennomføre ei effektiv utfisking og eit målretta forureinar betaler-prinsipp i framtida.

Forureinar betaler-prinsippet krev difor også ei ordning for å finansiere utfisking der det ikkje er ein identifisert individuell forureinar. Det må vere havbruksnæringa i fellesskap, som då må dekkje kostnadene med utfiskinga.

Departementet tek sikte på å evaluere den ordninga som det vert gjort framlegg om her, når det er utvikla gode merke-/sporingsmetodar.

Nærare om forslaget

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) har i dag eit miljøfond der selskap som representerer om lag 90 prosent av den totale produksjonskapasiteten i norsk havbruk deltek på frivillig basis. Blant tiltaka som fondet finansierer er utfisking av rømt oppdrettslaks i einskilde elver.

Departementet føreslår at den frivillige ordninga som FHL sitt miljøfond i dag utgjer, blir vidareført og gjort obligatorisk. Dette inneber at det miljøfondet i dag gjer når det gjeld utfisking blir lausrive frå miljøfondet til FHL, og går over til å vere ei samanslutning for heile havbruksnæringa med eiga rekneskapsføring og med oppgåver pålagde av styresmaktene.

Kostnadene med utfisking av rømt oppdrettsfisk bør dekkjast av selskapet som var ansvarleg for den oppdrettsfisken som ein finn att i elvene. Det er ikkje mogleg i dag, men i organiseringa av

finansieringsløyisinga bør ein leggje opp til at dette blir gjennomført så sant det er mogleg å spore fisken tilbake til det ansvarlege selskapet. Sjølv om det ikkje skulle vere mogleg å spore oppdrettsfisken tilbake til det ansvarleg selskapet, bør det vere nokså enkelt å skilje oppdrettslaks og villaks. Dersom den ansvarlege for oppdrettsfisken er ukjend bør finansieringsløyisinga sikre at havbruksnæringa i fellesskap betaler for utfiskinga.

Forslaget som her blir sendt på høyring vil sikre at alle deltek i ei finansieringsordning for utfisking, i motsetning til i dag der ikkje alle oppdrettsselskapa deltek i FHL sitt miljøfond. Forslaget sikrar vidare at det ansvarlege selskapet betaler for utfisking av rømt oppdrettsfisk dersom selskapet er identifisert. Når det ikkje er tilfelle, sikrar forslaget at dei potensielt ansvarlege selskapa betaler. Etter kvart som meir og meir fisk kan sporast blir det færre og færre i den sistnemnde kategorien.

Alle innehavarar av akvakulturløyve til oppdrett av laks, aure og regnbogeaure skal delta i samanslutninga. Også innehavarar av løyve til særlege formål skal delta, dette gjeld til dømes dei som har løyve til FoU og undervisning, fordi rømming like gjerne kan skje frå slike anlegg.

Forskrift forslaget med tilhøyrande høyringsnotat inneheld detaljar for korleis organisere og forvalte dei praktiske, juridiske og økonomiske sidene av arbeidet med å gjennomføre pålagte tiltak for å fjerne rømt oppdrettsfisk.

Det vert opp til styret i samanslutninga å fastsetje avgifta. Avgifta skal fastsetjast med det formål at årsresultatet til samanslutninga skal gå i null.

Innehavarar av løyve som nyttar fisk som kan sporast tilbake til innehavaren(selskap) skal ikkje betale avgift. Føresegna er teknologinøytral, men springinga som blir nytta må uomstridd innebere at rett selskap kan identifiserast.

Innehavarar av løyve som berre nyttar fisk som ikkje kan formeire seg, får redusert avgift.

Samanslutninga skal krevje regress dersom det kan dokumenterast kven som er innehavar av den rømte fisken.

Nærings- og fiskeridepartementet foreslår å forskriftsfeste definerte grenseverdier som gjeld når innslaget av rømt oppdrettslaks er så høgt at det *skal* setjast i gang planlegging av utfisking, og når innslaget er så lågt at planlegging av tiltak *ikkje* er naudsynt.

Grenseverdiene samsvarar med verdiene som er sett i Kgl. res. om kvalitetsnorm for villaks.

Tabell 1: Grenser for når planlegging av utfisking skal setjast i verk

Indikator	Ikkje pålagt å setje i gang planlegging av utfisking	Planlegging av utfisking skal vurderast	Utfisking skal planleggjast
Haustrprosent	< 5 % rømt fisk i elv	5 – 15 % rømt fisk i elv	> 15 % rømt fisk i elv
Årsprosent	< 4 % rømt fisk i elv	4 – 10 % rømt fisk i elv	> 10 % rømt fisk i elv

Det er vanskeleg å vurdere kor mange elver det vil vere naudsynt å drive utfisking i, fordi det utvida overvakingsprogrammet som skal leggjast til grunn først blir teke i bruk i 2014. Basert på overvaking av rømt oppdrettsfisk i 61 utvalde elver i perioden 2006 - 2012 ville om lag 15 elver hamne i "raud kategori" i tabell 1, om lag like mange ville hamne i "gul kategori". Dette er betydeleg fleire elver enn det i dag blir finansiert utfisking i.

Vurderingar av konsekvensar – merknader

For ville bestandar av laks

Situasjon no er at det rømmer eit stort tal oppdrettslaks kvart år, og nokre tusen av desse vert fanga att i elvene der villaksen gyt. Det er dokumentert at rømt oppdrettslaks kan gyte og etterlate seg avkom i naturen. Med unntak av einstilte elver og nokre eksperimentelle studiar, er det fortsatt tilnærma ukjent i kva grad rømt oppdrettslaks har kryssa seg inn i dei ville laksebestandane. Erfaringar frå utsetting av fisk antyder at dei biologiske konsekvensane av slik innkryssing generelt er negative for bestanden sin produktivitet.

Dette tiltaket mot rømt oppdrettslaks framstår som målretta, kostnadseffektivt, og vil kunne føre til ønska resultat, dvs. i nødvendig grad redusere den genetiske innblendinga i villaksbestandar.

Det er ofte vanskeleg å fange rømt oppdrettslaks i nærleiken av anlegget fisken rømte frå, men det kan vere eit effektivt tiltak å fjerne rømt oppdrettsfisk som vandrar opp i elvene.

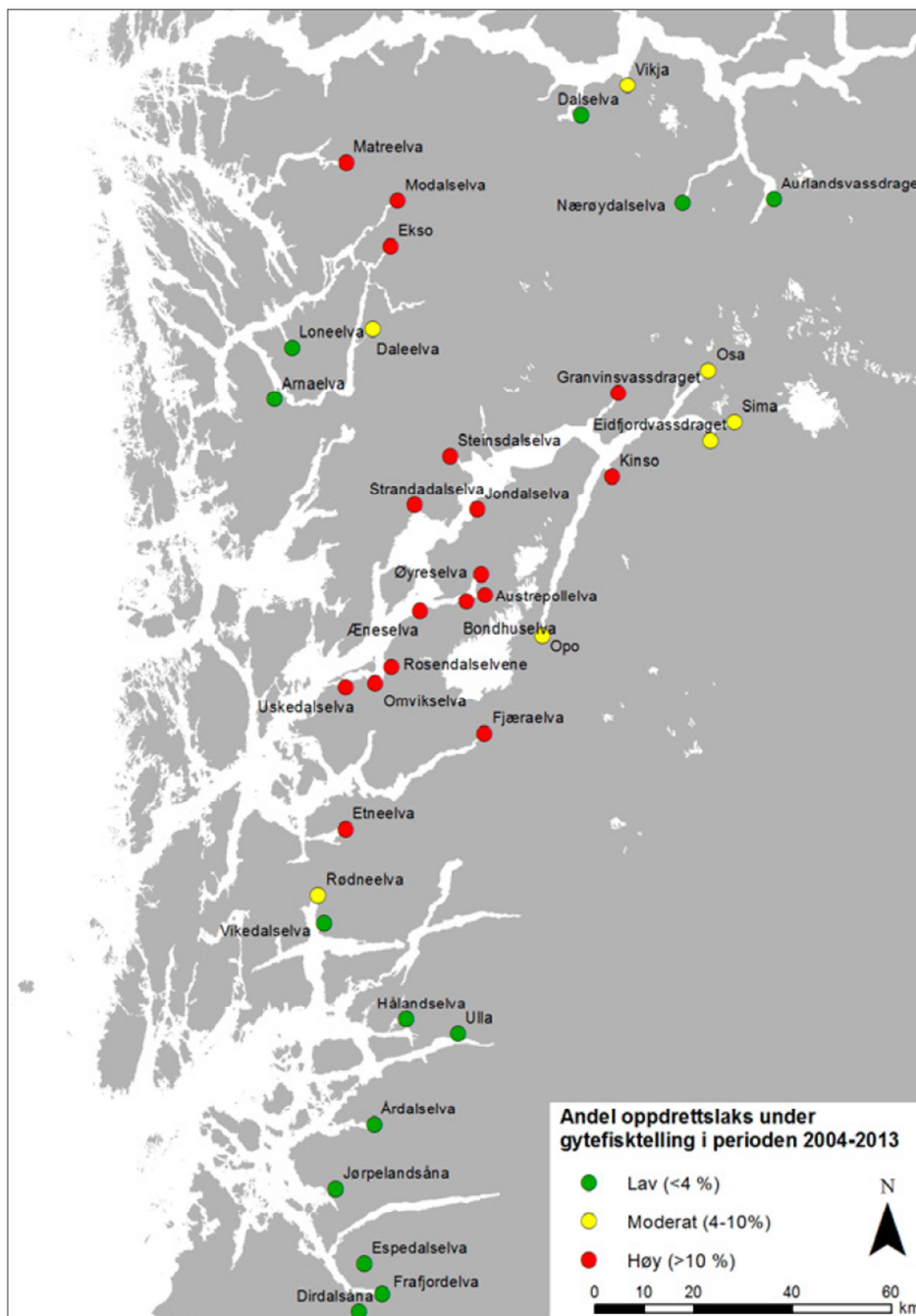
Fjerning av oppdrettslaks frå elvene vert utført før oppdrettslaksen får moglegheit til å gyte med villaksen. Tiltak som vert sett i verk for å rette opp genetiske endringar som har skjedd, vil vere langt meir tidkrevjande og kostnads-krevjande.

Auka utfisking av rømt oppdrettslaks i elv vil utvilsamt ha positiv effekt for dei ville bestandane av laksefisk.

Innslaget av rømt oppdrettsfisk i elv i høve til mengde villfisk er høgt i elvar i Hordaland. Figuren under viser andel oppdrettslaks i elv under gytefisketelling i perioden 2004-2013, og er henta frå Uni Miljø sin rapport: Gytefisketelling og registrering av rømt oppdrettslaks i elver på Vestlandet høsten 2013. Uni Miljø skildrar situasjonen slik: «*Resultatene fra gytefisketellingene tilsier at innslaget av rømt laks generelt har vært høyst både i antall og andel i elvene i Hardangerfjorden. Her har andelen rømt laks i gjennomsnitt vært 19 % i tellingene i perioden 2004-2013. Det har også vært et høyt gjennomsnittlig innslag av rømt laks i Nordhordland (11 %), mens innslaget i Sogn og Fjordane (3 %) og Rogaland (3 %) med få unntak har vært vesentlig lavere (Figur 33). Andelen rømt fisk har generelt vært lavere i årene 2011-2013 enn i perioden 2004-2010, hovedsakelig som følge av større gytebestander av villaks. Innslaget av rømt oppdrettslaks i gytebestandene i 2013 er blant de laveste i perioden, både i antall og andel.*»

Dette synleggjer at behovet for å ta ut rømt oppdrettsfisk frå elver i Hordaland er stort, at det og i løpet av dei siste åra har det vorte teke ut rømt oppdrettsfisk i fleire elver.

Det pågåande Pilotprosjekt Hardangerfjorden har teke initiativ til å få fiska ut rømt oppdrettslaks i relevante vassdrag som renn ut i Hardangerfjordbassenget. Slik utfisking blei gjennomført for sesongane 2011- 2013. Utfiskeprosjektet har bestått av registrering og uttak av rømt fisk, samt opplæring og utstyring av lokale uttaksgrupper. Sjølv utfiskinga har vore gjort av lokale uttaksgrupper koordinert av Hardanger Villfisklag samt av Uni Miljø. Føremålet med tiltaket har både vore å registrere innslaget av rømt oppdrettsfisk, redusere mulig påverknad på villaksen i Hardangerfjorden og å utvikle prosessar og lokal kompetanse for å ta ut rømt laks i vassdraga. Utfiskeprosjektet har vore betalt av oppdrettsnæringa. Mengda av rømt laks frå oppdrett har blitt vesentleg redusert, og det er vunne verdifull erfaring med korleis slikt arbeid kan organiserast og gjennomførast effektivt.



Figur 33. Oversikt over gjennomsnittlig andel rømt oppdrettslaks observert i gytetellingene i perioden 2004-2013, klassifisert etter grenseverdier for risiko for genetisk påvirkning fra Svåsand m.fl. 2012.

For havbruksnæringa

Hordaland fylkeskommune meiner dette er eit naudsynt tiltak som havbruksnæringa må dekke kostandene til. Det er viktig at næringa sjølv sørger for opprydding av eigen rømt fisk. Dette verker ansvarleggjerande og gjer incentiv til forbetring.

Kostnadene i dei ulike elvene vil variere, basert på val av tiltak og tilstanden i elva. Ei relativt rimeleg form for utfisking er aktivt fiske eller bruk av dykkarar. Havforskningsinstituttet har, mellom anna basert på erfaringar frå NINA og UNI Miljø, gjort eit grovt overslag som kjem ut med om lag 2.500 kroner per utfiska oppdrettsfisk i eit vassdrag. I små vassdrag har utfiskingstiltak vore gjennomført for om lag 10.000 kroner, medan det i mellomstore vassdrag har kosta om lag 200.000 kroner per sesong. Eit dyrare utfiskingstiltak er

å få på plass ei fiskefelle. Fiskefella i Etne kravde ei investering på over 1 million kroner, og årlege driftsutgifter på i overkant av 0,5 million kroner.

Eit grovt overslag basert på det vi har nemnt ovanfor viser at dei årlege utgiftene til utfisking kan liggje ein stad mellom 15 og 25 millionar kroner. I starten må dette krevjast inn og dekkast av samanslutninga, men når merking og sporing etter kvart er på plass, vil kostnadene for samanslutninga bli redusert i takt med at samanslutninga krev regress av kjend eigar av oppdrettsfisken.

I forslaget vert det opna for at samanslutninga kan krevje regress dersom ein kan spore rømt laks tilbake til ein bestemt innehavar. Dette er eit incitament for næringen til å arbeide vidare med ei felles merkeordning, slik at kjelda til rømning lett kan sporast, og rett selskap må betale kostnadene knytt til fjerning av rømt laks.